

Ouderen in Europa

De vergrijzing in Europa zal zich de komende decennia voortzetten. Vrouwen worden ouder dan mannen, maar zijn langer niet-getrouwd. Ook is drie kwart van de oudere alleenstaanden een vrouw. De kwaliteit van de extra jaren ten opzichte van die van de man zijn niet gunstig.

De vruchtbaarheid is overal in Europa laag, in landen rond de Middellandse Zee zelfs opvallend laag. Dit betekent dat in vele landen het aantal kinderen dat een vrouw gemiddeld in haar leven krijgt ver beneden het zogeheten vervangingsniveau blijft. Daarnaast worden alle landen van Noord- West- en Zuid- Europa gekenmerkt door een nog stijgende levensverwachting met Italië als koploper. Beide processen maken dat de vergrijzing in Europa zich nog voortzet. Het aantal en het aandeel oudere mensen neemt in alle Europese landen nog toe.

Voortgaande vergrijzing

Europa had in 1999 een aandeel 60-plussers van de totale bevolking dat tussen de vijftien procent van Ierland en de 24 procent van Italië ligt. Italië is het meest vergrijsde land van Europa, gevolgd door Griekenland, Spanje, Duitsland, België en Zweden. Nederland staat met achttien procent vrijwel onderaan. Deze positie is verbonden aan het feit dat – als gevolg van de intense en langdurige *babyboom* in ons land – het aantal vrouwen dat thans in de vruchtbare leeftijd is, zeer aanzienlijk is. Zelfs wanneer deze vrouwen weinig kinderen krijgen, loopt het totaal aan geboorten nog aardig op. Dit is tevens de achtergrond van de nog relatief jonge bevolking in ons land.

De vooruitberekeningen van de Verenigde Naties geven duidelijk aan: de vergrijzing van Europa gaat voorlopig door. Ook in de komende decennia zullen de Zuid-Europese landen de hoogste percentages ouderen vertonen. In deze vooruitberekeningen blijkt Nederland overigens doorgeklommen te zijn tot een plaats in het middenveld.

Zelfstandig leven

Het moge duidelijk zijn dat er vele verschil-

len bestaan tussen de jong-ouderen (van 60 tot 75 jaar) en de oud-ouderen (75 jaar of ouder), bijvoorbeeld inzake de ervaren gezondheid. In alle Europese landen starten de meer ernstige gezondheidsproblemen – zoals ook handicaps die het lopen en reizen bemoeilijken – op leeftijden van 75 jaar of ouder. Toch zijn, ondanks deze gezondheidsproblemen, ouderen overal in Europa in staat en bereid tot op zeer hoge leeftijd een zelfstandig leven te leiden.

Er is ook een duidelijk verschil tussen de levensverwachting van zestigjarige mannen en vrouwen. Voor mannen loopt deze uiteen van 18 tot 20 jaar, voor de vrouwen zijn deze cijfers aanzienlijk hoger en variëren van 22 jaar voor Ierland, Denemarken en Portugal tot 25 jaar in Zwitserland en Frankrijk. Deze verschillen tussen mannen en vrouwen zijn voor een deel terug te voeren op biologische factoren. Onderzoek wijst uit dat ook de leefstijl van mannen en vrouwen hier van betekenis is. Het gaat dan vooral om het rookgedrag en het gebruik van alcohol.

Vrouwen hebben een betere levensverwachting dan mannen. Voor een deel is dit echter schone schijn. Immers, belangrijker dan het aantal jaren dat men nog te gaan heeft, is het aantal jaren dat men nog in goede gezondheid mag gaan. Uit onderzoek blijkt dat vrouwen vanaf hun zestigste minder jaren in goede gezondheid doorbrengen dan mannen. De vooruitzichten voor de kwaliteit van leven van de oud-oudere vrouwen stemmen dan ook niet optimistisch.

Vrouwen langer alleen

Ook in andere opzichten, zoals het niet meer getrouwd zijn – verweduwd of gescheiden – op de leeftijd van 60 tot 65 jaar, zijn de perspectieven voor oudere vrouwen minder gun-

stig. Duidelijk blijkt dat op de relatief jonge leeftijd van 60 tot 65 jaar, reeds aanzienlijke verschillen bestaan in het percentage vrouwen en mannen dat niet meer gehuwd is. In Italië, Spanje en Portugal is 22 procent van alle vrouwen in deze leeftijdsklasse niet meer getrouwd, tegenover slechts 5 à 6 procent van de mannen. Nederland telt 24 procent niet meer getrouwde vrouwen, naast 11 procent vergelijkbare mannen. In Zweden en Finland is de situatie weer anders. Het percentage niet meer getrouwde vrouwen loopt daar op tot 30 procent en voor de mannen is het percentage met 16 à 20 procent ook relatief hoog.

De grote verschillen tussen de landen van Noord en Zuid Europa zijn verbonden aan het voorkomen van echtscheiding als reden voor het ontbinden van een huwelijk. Wanneer vervolgens het verschil in hertrouwen tussen niet meer getrouwde mannen en vrouwen in rekening wordt gebracht, dan is duidelijk dat veel meer vrouwen dan mannen op die leeftijd niet meer getrouwd zijn. In het algemeen zijn mannen tot op zeer hoge leeftijd getrouwd, het merendeel van de vrouwen onder de oud-ouderen niet meer. Ook dit plaatst vrouwen in een geheel andere positie in het leven dan mannen.

Alleenwonenden

Driekwart van de alleenwonenden in de leeftijd van 60 tot 65 jaar is een vrouw, in Oostenrijk en Duitsland geldt dit zelfs voor meer dan 80 procent van de alleenwonenden. Alleen in de Noord-Europese landen wordt een wat hoger percentage alleenwonende mannen aangetroffen. Klaarblijkelijk zijn de niet meer gehuwde mannen er eerder geneigd en in staat een leven alleen vorm te geven. In de rangorde van de landen bevindt Nederland zich ongeveer in het midden met 77 procent vrouwen en 23 procent mannen onder de 60-64-jarige alleenwonenden.

Basiskwaliteit

Of men alleen woont of als een koppel gezamenlijk een huishouden voert, in alle gevallen zal men behoefte hebben aan een zekere mate van financiële zekerheid. Is het inkomen van ouderen (pensioen, sociale zeker-

heid, spaargelden) in principe voldoende om een basiskwaliteit van leven te garanderen? Cijfers voor de verschillende Europese landen wijzen uit dat ook op dit terrein grote verschillen bestaan. Onder de 60-plussers die niet (meer) actief zijn op de arbeidsmarkt is de kans op inkomensonzekerheid of op zeer lage inkomens het grootst in de landen rond de Middellandse Zee, vooral in Portugal en Griekenland. Nederland en Luxemburg behoren tot de landen met de beste inkomensposities voor oudere mensen. Het zal niet verbazen dat, mede als gevolg van de relatief lage inkomens voor 60-plussers in Portugal en Griekenland, de woonomstandigheden van de oudere mensen in deze landen veelal ook te wensen overlaten.

Uniformering

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de situatie voor oudere mensen niet altijd even rooskleurig is. Ouderen lopen meer kans geconfronteerd te worden met ziekte en chronische gezondheidsproblemen, ze hebben meer kans alleen te komen staan en dat alles in een situatie die financieel mogelijk minder zekerheid biedt. De oudere mensen zijn zich bewust van deze vooruitzichten en de meesten zijn actief bezig zich op de best mogelijke manier voor te bereiden op de uitdagingen van het ouder worden.

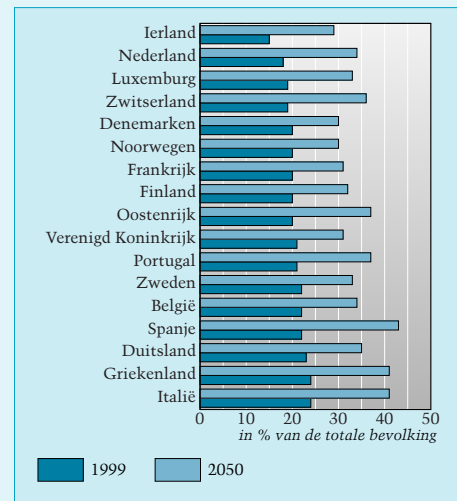
Voorts blijkt duidelijk dat er ten aanzien van elk van deze levensaspecten aanzienlijke verschillen bestaan tussen de landen van de Europese Unie.

De grote vraag is of deze verschillen in de komende jaren in stand zullen blijven of dat de toenemende economische en politieke eenwording ook zal leiden tot een uniformering van de positie van ouderen. Zullen alle Europese landen in staat zijn een degelijke bestaanszekerheid te bieden aan jong-ouderen en oud-ouderen, aan vrouwen en mannen, aan diegenen die als koppel samenwonen en aan diegenen die alleen zijn komen te staan? ◀

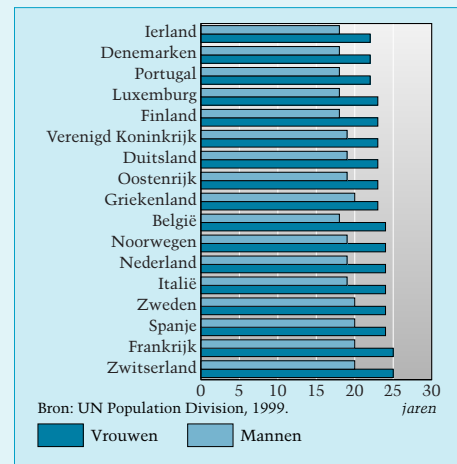
Jenny de Jong Gierveld

(Netherlands Institute for the Advanced Study in the Humanities and Social Sciences [NIAS], Wassenaar)

60-plussers

Levensverwachting op 60-jarige leeftijd, 1995-2000

Gescheiden en verweduwdde vrouwen, resp. mannen van 60-64 jaar

